

UNIVERZITET U BEOGRADU
SAOBRAĆAJNI FAKULTET

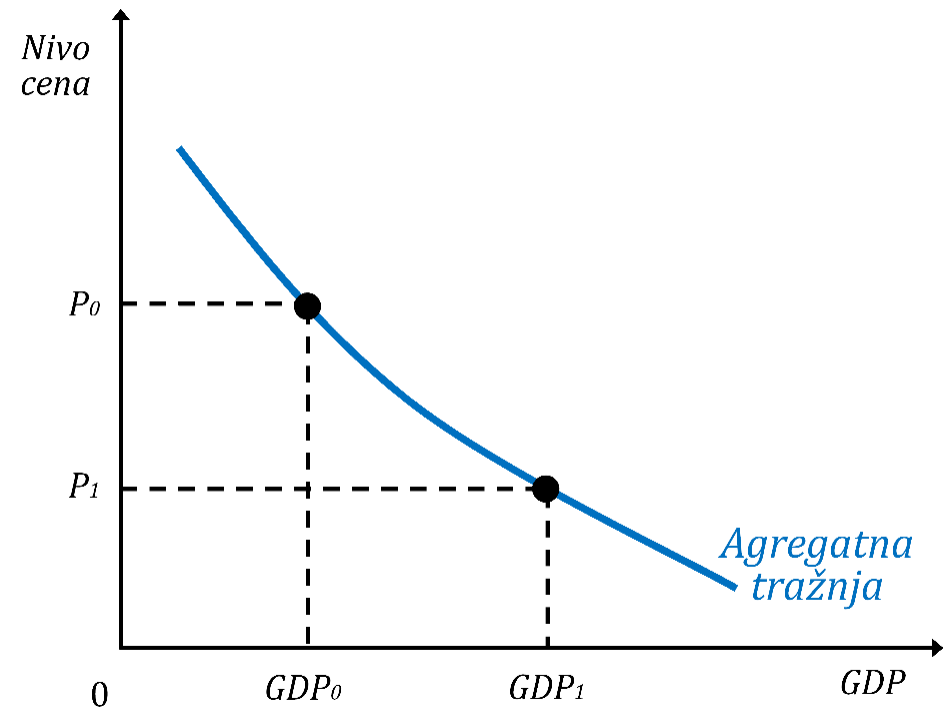
OSNOVI EKONOMIJE
**AGREGATNA PONUDA I
AGREGATNA TRAŽNJA**

Prof. dr Snežana Kaplanović

Agregatna tražnja

Agregatna tražnja (aggregate demand, *AD*) predstavlja ukupnu tražnju za dobrima i uslugama u jednoj privredi.

Kriva agregatne tražnje ima *negativan (opadajući) nagib*. Pod uslovom da je sve ostalo nepromenjeno, to znači da pad opšteg nivoa cena u privredi dovodi do veće tražnje za dobrima i uslugama.

Agregatna tražnja

Kriva agregatne tražnje pokazuje nivo cena i nivo BDP-a kada postoji ravnoteža i na tržištu novca i na tržištu roba.

Faktori tržišta roba vode pomeranju krive agregatne tražnje naviše, uključujući povećanje državnih rashoda, smanjenje poreza, rast poverenja potrošača i investitora.

Na strani tržišta novca, povećana ponuda novca dovodi do pomeranja krive agregatne tražnje naviše.

Suprotne promene dovešće do pomeranja agregatne tražnje naniže.

Agregatna ponuda

Da bi se izvela kriva *agregatne ponude* (aggregate supply, *AS*) potrebno je upoznati se sa pojmom potencijalni BDP.

Potencijalni BDP ili BDP pune zaposlenosti je vrednost proizvedenih dobara i usluga kada su faktori proizvodnje (zemlja, rad, kapital) u privredi u potpunosti zaposleni, pri postojećem stanju tehnologije.

... poistovećuje se sa **prirodnim nivoom BDP-a** (nivo proizvodnje kada ne postoje pritisci za povećanjem ili smanjenjem stope inflacije).

prirodan nivo = potencijalni nivo = nivo pune zaposlenosti

Nivo cena i potencijalni BDP

- ✓ Kada privreda posluje na potencijalnom nivou BDP-a, njeni se *resursi koriste na optimalnom nivou*.
- ✓ Kada privreda posluje iznad potencijalnog BDP-a, visok nivo proizvodnje pokazuje da je veoma velika tražnja za faktorima proizvodnje (zemlja, rad i kapitala), što dovodi do rasta njihovih cena. Rast cena inputa prenosi se na potrošače kroz više cene outputa (robe i usluge). Rast cena inputa i outputa manifestuje se u *rastu opšteg nivoa cena*.
- ✓ Kada privreda posluje ispod potencijalnog BDP-a, na tržištu dobara je manja tražnja tako da je potrebno manje proizvodnih faktora. Nedostatak tražnje za inputima dovodi do opadanja njihovih cena. Snižavanje troškova inputa će se preneti na potrošače u obliku nižih cena. Cene će, takođe, opasti jer preduzeća pokušavaju da prodaju svoje proizvode na konkurentskim tržištima gde je slaba tražnja. Sve ovo dovodi do *pada opšteg nivoa cena*.

Nezaposlenost i potencijalni BDP

Kada privreda posluje na potencijalnom nivou BDP-a, smatra se da postoji **puna zaposlenost**.

... ne znači da je stopa nezaposlenosti = 0, već da tada postoji samo **frikciona nezaposlenost**, tj. nezaposlenost koja se javlja za vreme kada pojedinci napuštaju poslove i traže nove, bolje plaćene poslove.

... se javlja **prirodna stopa nezaposlenosti**. Pri ovoj stopi nezaposlenosti ne postoji pritisak na rast ili pad zarada, a na taj način nema pritisaka ni na stopu inflacije.

Između *promena nezaposlenosti* i *promena BDP-a* sa *potencijalnog nivoa* postoji dosta stabilan odnos:

... **Okunov zakon** – sa svaka 3% pada BDP-a ispod njegovog potencijalnog nivoa, dolazi do povećanja stope nezaposlenosti za 1%.

... novije procene kažu da je ova procentualna promena BDP-a bliže 2%.

Inflatorni i recesioni jaz

Inflatorni jaz se javlja kada je privreda *u ravnoteži na nivou BDP-a* koji je iznad potencijalnog nivoa (postoji pritisak na rast cena usled veće tražnje za inputima i outputima i visok je stepen iskorišćenosti kapaciteta).

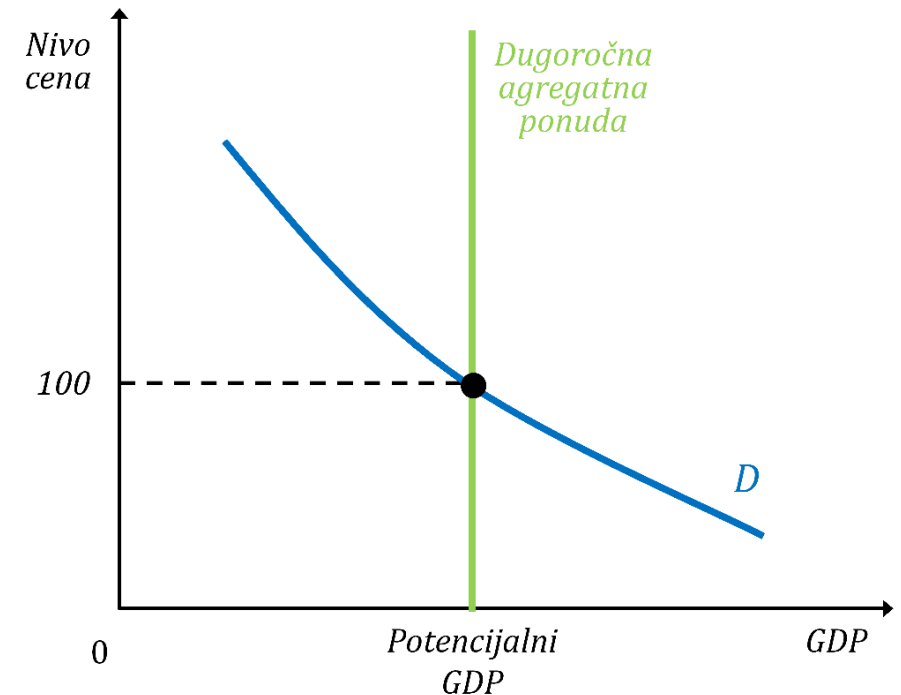
Kada se uspostavi *ravnoteža ispod potencijalnog BDP-a* javlja se **recesioni jaz** (postoji pritisak ka snižavanju cena zbog male tražnje za inputima i outputima, jača konkurencija između preduzeća da prodaju svoje autpute i dolazi do niske iskorišćenosti kapaciteta).

Dugoročna agregatna ponuda

U **dugom roku** se kriva AS predstavlja kao vertikalna linija iznad potencijalnog BDP-a, jer, u dugom roku, jedino od količine rada, kapitala i prirodnih resursa, kao i od efikasnosti kojom se inputi transformišu u autpute, zavisi koliko se može proizvesti roba i usluga. Presek krive AS i AD određuje nivo cena.

U dugom roku **pomeranje** krive AS uslovljeno je promenom faktora koji deluju na nivo potencijalnog BDP-a. U ove faktore spadaju:

- ✓ veličina radne snage,
- ✓ veličina fonda kapitala,
- ✓ raspoloživost prirodnih resursa,
- ✓ način na koji se resursi upotrebljavaju posredstvom preduzetničkih aktivnosti i
- ✓ tehnološki razvoj.

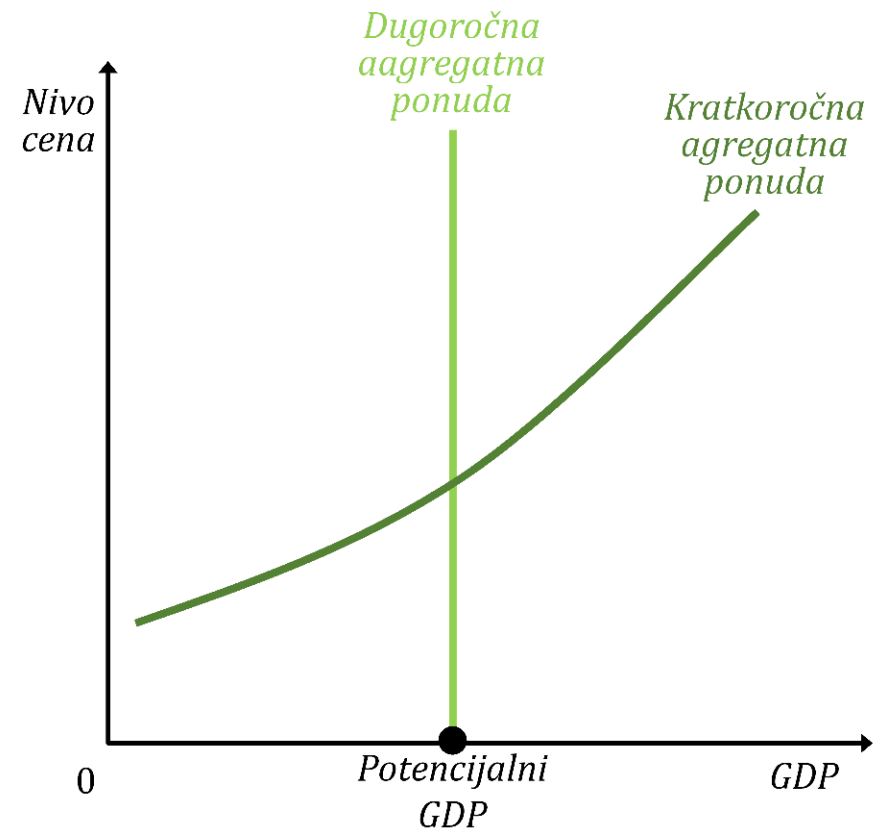
Kriva kratkoročne agregatne ponude

Kriva **kratkoročne** agregatne ponude pokazuje odnos između nivoa agregatne proizvodnje i nivoa cena koji je potreban da bi se proizveo taj nivo agregatnog outputa u kratkom roku.

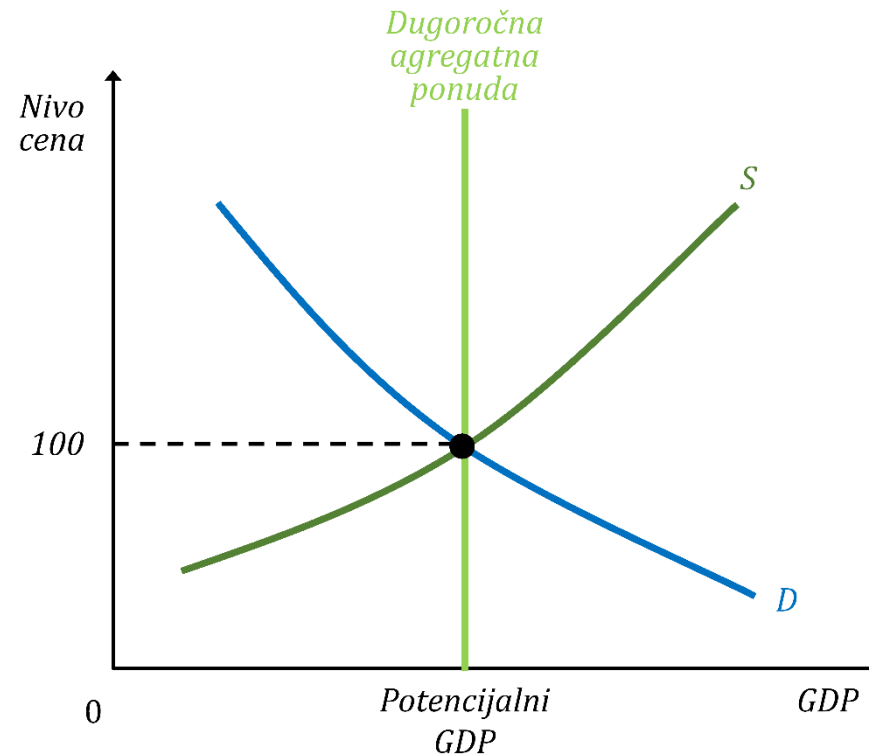
U kratkom roku privreda posluje na nivoima ispod ili iznad potencijalnog BDP-a.

- ✓ Kada privreda posluje iznad potencijalnog BDP-a potrebne su više cene da bi se postigla veća proizvodnja.
- ✓ Kada posluje ispod, svi resursi nisu u potpunosti iskorišćeni, te će niži troškovi inputa voditi nižim cenama jer su preduzeća u konkurenciji da prodaju svoj output.

To implicira da je, **u kratkom roku, kriva agregatne ponude rastuća funkcija.**

Makroekonomska ravnoteža

Presek agregatne tražnje i agregatne ponude određuje ravnotežni nivo BDP-a i nivo cena. U dugom roku, ovo se dešava na potencijalnom nivou BDP-a.

Uticaj fiskalne i monetarne politike

Država ima značajnu ekonomsku ulogu koja se ogleda u njenoj odgovornosti da obezbedi *stabilan rast BDP, niske stope nezaposlenosti i niske stope inflacije*.

Kreirajući i sprovodeći monetarnu i fiskalnu politiku, država pokušava da postigne ove ciljeve.

Fiskalna politika

Fiskalna politika obuhvata promene državnih rashoda i državnih prihoda (poreza) sa ciljem da se deluje na nivo BDP-a ili na nivo cena u privredi. Vlada i Skupština Republike Srbije donose odluke o fiskalnoj politici i potrebne zakone.

FISKALNA POLITIKA

... obuhvata promene državnih rashoda i državnih prihoda (poreza) sa ciljem da se deluje na nivo BDP-a ili na nivo cena u privredi.

Ekspanzivna fiskalna politika

... povećanje državnih rashoda
ili smanjenje poreza sa ciljem
da se poveća agregatna tražnja.

Restriktivna fiskalna politika

... smanjenje državnih rashoda i
povećanje poreza.

Državni rashodi, dug i deficit

... osnovni pojmovi:

Budžetski izdaci obuhvataju državne nabavke specifičnih roba i usluga, kao i transferna plaćanja pojedincima koji primaju državne penzije, naknade za nezaposlene, socijalnu pomoć, te premije, regres i subvencije preduzećima.

Budžetske prihode pretežno čine prihodi od poreza.

Budžetski deficit → kada su državni rashodi > od državnih prihoda.

... može se finansirati prodajom državnih obveznica.

Akumuliranje budžetskih deficita, koji nisu otplaćeni u prethodnim godinama, predstavlja *državni (javni) dug*.

Radi uporedivosti, dug i deficit se često iskazuju kao %BDP.

Monetarna politika

MONETARNA POLITIKA

... akcije koje sprovodi centralna banka u nekoj zemlji, da bi kontrolisala ponudu novca.

Ekspanzivna monetarna politika
utiče na povećanje ponude novca

Restriktivna monetarna politika
utiče na smanjenje ponude novca

1. Operacije na
otvorenom tržištu

Kupovina i prodaja državnih obveznica po nalogu CB.
NBS sprovodi operacije na otvorenom tržištu putem **repo** i **trajnih transakcija** blagajničkim zapisima NBS i dugoročnim obveznicama RS.

2. Promena stope
obaveznih rezervi

Povećanje stope obaveznih rezervi dovodi do smanjenja ponude novca i obrnuto.

3. Promena
eskontne stope

Eskontna stopa je kamatna stopa po kojoj CB odobrava kredite PB. PB više pozajmljuju od CB kada je eskontna stopa niža i obrnuto.

Monetarna politika

Monetarnu politiku čine mere koje deluju na promene u ponudi novca u privredi sa ciljem da se utiče na kamatnu stopu, nivo BDP-a ili stopu inflacije. Formuliše je i sprovodi centralna banka. Da bi kontrolisala novčanu masu, centralna banka se oslanja na operacije na otvorenom tržištu, promene stope obaveznih rezervi i promene eskontne stope.

Ako se posmatraju efekti monetarne ekspanzije, pomoću modela agregatne ponude i tražnje, videće se da povećanje novčane mase dovodi do pomeranja krive ponude novca na desno i opadanja kamatne stope. U ovoj tački se efekti monetarne politike prenose sa tržišta novca na tržište roba. Smanjenje kamatne stope dovodi do rasta investicija. Zbog povećanog investiranja dolazi do pomeranja krive agregatnih rashoda i krive agregatne tražnje naviše.

Otvorena privreda

... osnovni pojmovi:

Platni bilans (bilans plaćanja) meri tok valute i roba koji se odvija između Srbije i drugih zemalja u bilo kojoj godini. Sadrži dve glavne kategorije, tekući račun i kapitalni račun.

Tekući račun → meri razlike između izvoza i uvoza roba i usluga. Odražava robne transakcije poznate kao *trgovinski bilans*.

... deficit tekućeg računa → uvoz > izvoza

Kapitalni račun → meri razliku između stranih kupovina domaće imovine (zemlja, akcije, državne obveznice i obveznice koje izdaju domaće kompanije) i domaće kupovine strane imovine.

... deficit kapitalnog računa → kupovine strane imovine od strane domaćeg stanovništva > kupovine domaće imovine od strane stranaca.

Otvorena privreda

Faktori koji određuju razmenu dobara između zemalja:

- ✓ sklonost ka robi strane proizvodnje,
- ✓ nivo dohotka zemalja koje trguju i
- ✓ relativne cene

Devizni kurs – Kada se jedna valuta kupuje drugom, cena po kojoj se obavlja ovakva transakcija je devizni kurs. On izražava vrednost valute jedne zemlje u odnosu na vrednost valute druge zemlje.

Apresijacija valute – rast vrednosti jedne valute (tada se za nju može kupiti više jedinica strane valute). *Depresijacija valute* izaziva suprotan efekat.

Otvorena privreda

Sistemi deviznog kursa:

- ✓ Zlatni standard – sve valute se izražavaju u uncama zlata.
- ✓ Fiksni devizni kurs – valute su vezane jedna za drugu po regulisanom (fiksnom) deviznom kursu i njihov odnos se ne menja.
- ✓ Slobodno fluktuirajući devizni kurs – devizni kurs određuju tržišne snage na deviznom tržištu.

Pored deviznog kursa, faktori koji utiču na ponudu valute uključuju:

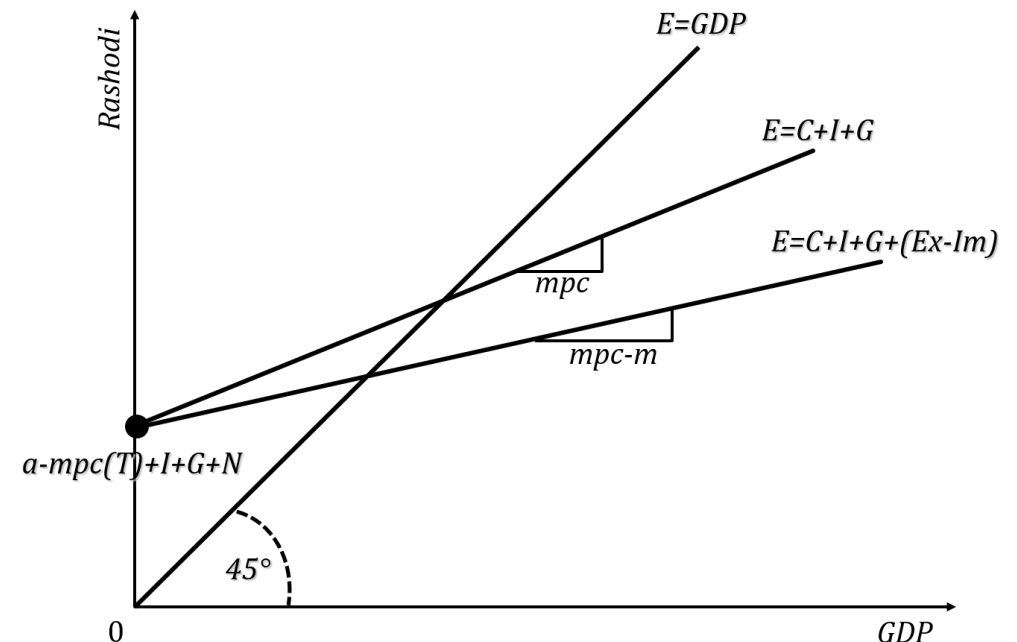
- ✓ Sklonost domaćeg stanovništva ka stranim proizvodima (veća sklonost znači veću ponudu domaće valute po svim dev. kursovima) i
- ✓ Domaće dohotke (povećanje dohotka vodi većoj potrošnji svih dobara, uključujući i stranih).

Makroe. ravnoteža sa spolj. trgovinom

U **otvorenoj** privredi su ukupni rashodi jednaki zbiru privatne potrošnje, investicija, državne potrošnje i neto izvoza:

$$E = C + I + G + (Ex - Im)$$

Ravnoteža nastaje kad je BDP jednak nivou rashoda, odnosno u tački preseka linije pod uglom od 45 stepeni i funkcije agregatnih rashoda. Funkcija rashoda sa spoljnom trgovinom je horizontalnija u odnosu na onu bez spoljne trgovine zbog oduzimanja granične sklonosti ka uvozu (m) od granične sklonosti ka potrošnji (mpc).

HVALA NA PAŽNJI!